

Almanca Öğretmeni Adaylarının Uzaktan Eğitim Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma

A Study on The Satisfaction Perceptions Towards Distance Education of German Teacher Candidates

Ayşe Arslan Çavuşoğlu^{1*}

Fatih Tepebaşılı²

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
PhD, Necmettin Erbakan University, Türkiye
acavusoglu@erbakan.edu.tr, aysearslancavusoglu@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9426-3722>

²Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr., Necmettin Erbakan University, Türkiye
ftepebasili@erbakan.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9412-2337>

Makale geliş tarihi / First received : 21.04.2022

Makale kabul tarihi / Accepted : 08.06.2022

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- 1- Yazar Katkı Oranları: 1. Yazar: %60, 2. Yazar: % 40
- 2- Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Etik kurulu onayı alınmıştır: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı, Tarih:20/10/2020, Toplantı Sayısı:01, Karar No:2020/29
- 4- Makaledeki deneysel çalışmalar, uluslararası deklasyon, kılavuz vb.'ye uygun gerçekleştirilmiştir.
- 5- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 20%

Atf bilgisi / Citation:

Arslan Çavuşoğlu, A., & Tepebaşılı, F. (2022). Almanca öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 119-140.

ÖZ

Bu çalışmada Covid-19 salgın dönemi uzaktan eğitim alan Alman Dili Eğitimi Bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik memnuniyet algılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir devlet üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Alman Dili Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 80 üniversite öğrencisine Uzaktan Eğitim ile ilgili memnuniyet anketi uygulanmıştır. Anketten online olarak elde edilen veriler frekans ve yüzde gibi tanımlayıcı istatistikler yoluyla R Studio programında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin uzaktan eğitim sistemini çok fazla benimsemedikleri görülmüştür. Almanca eğitiminin uzaktan sürdürülmesine ilişkin video kayıtlarının, esnek eğitim olanaklarının ve zamandan tasarrufun olumlu olduğu görülürken, internete ulaşamama, teknik sorunlar ve sosyal olarak izole edilmiş olma gibi konular olumsuz yönler olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer dikkat çekici sonucu ise öğrencilerin yüz yüze eğitimde olduğu kadar olmasa da öğretim üyeleri ile iletişim kurmakta çok zorlanmadıklarını belirtmeleridir. Anketi oluşturan her bölümde kararsız öğrencilerin fazla olması araştırmanın bir diğer çarpıcı sonucudur. Bu sonuç, uzaktan eğitimde teknik sorunların giderilmesi ve uzaktan eğitimin iyileştirilmesi durumunda kararsız öğrencilerin uzaktan eğitime uyum sağlayabilecekleri ve uzaktan eğitimden memnun olabileceklerini göstermektedir. Bu tür çalışmalar diğer üniversitelerde de yürütülürse ve ortak sorunlar tespit edilirse sorunların üstesinden gelmede ve eğitim sisteminin iyileştirilmesinde ortak adımlar atılabilir.

Anahtar kelimeler

Dil eğitimi, Alman Dili eğitimi, covid-19, memnuniyet, uzaktan eğitim.

ABSTRACT

This study aims to determine the satisfaction perceptions of the students who received distance education during the Covid-19 pandemic. For this purpose, a Distance Education satisfaction survey was given to 80 students studying at the German Language Teaching Department of a state university's education faculty. The data obtained from the online questionnaire were analyzed using the R Studio program through descriptive statistics such as frequency and percentage. The results revealed that the students did not adopt the distance education system much. While it was seen that the video recordings, flexible education opportunities and time savings regarding the remote continuation of German education were positive; issues such as not being able to access the internet, technical problems and being socially isolated were identified as negative aspects. Another outstanding result of the research was that the students stated that they did not have much difficulty in communicating with the faculty members, although not as much as in face-to-face education. The high number of undecided students in each section of the survey was another striking result of the research. This result shows that if the technical problems in distance education are eliminated and distance education is improved, indecisive students can adapt to distance education and be satisfied with distance education. If such studies are carried out in other universities and common problems are identified, joint steps can be taken in overcoming the problems and improving the education system.

Keywords

Language teaching, German language teaching, covid-19 satisfaction, distance education.

GİRİŞ

1918-1919 yıllarında yaşanan İspanyol Gribi sonrası küresel çapta meydana gelen en büyük salgın olan (küçük ölçekli salgınlar hariç) Covid-19 pandemisi ilk olarak Aralık 2019 da Çin'in Hubei eyaletinin 11 milyon nüfuslu Wuhan kentinde görülmüş ve Çin 31 Aralık 2019'da Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) ülkede olağan dışı zatürre vakaları görüldüğünü bildirmiştir. 7 Ocak 2020 de DSÖ korona ailesine mensup yeni bir virüsün bu hastalıklara yol açtığını açıklamıştır. Çin'den gelen bilgilere dayanarak DSÖ yeni tip korona virüsün insandan insana bulaşmadığını açıklamış fakat kısa süre sonra 20 Ocak 2020'de DSÖ'nün yayınladığı yeni bir rapora göre virüsün insandan insana geçtiği tüm dünyaya duyurulmuştur. İlk karantina uygulaması 23 Ocak 2020'de vakanın ilk görüldüğü yerin dışında bir eyalette ortaya çıktığı için gerçekleştirilmiştir. Fakat DSÖ salgının Çin dışındaki insanlara yayıldığına dair kanıt olmadığı için "uluslararası kamu sağlığı acil durumu" ilanı yapmayacağını açıklamıştır. 27 Ocak 2017 de Korona virüs salgınının ilk olarak Avrupa Ülkelerinden Fransa'da görülmesiyle DSÖ 30 Ocak 2020 de "Küresel Acil Durum" ilan etmiştir. DSÖ, 05 Şubat 2020 tarihinde, salgının yayılmasını önlemek için "Küresel Bir Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı" hazırlamıştır. DSÖ 11 Şubat 2020 tarihinde hastalığın resmi isminin "Koronavirüs Hastalığı 2019" ve kısaltmasını ise, "Covid-19" olarak isimlendirildiğini açıklamıştır. (Tüba 2020, ss. 46- 47; Serçemeli ve Kurnaz 2020, ss. 40-53).

Türkiye'de ise ilk vaka 11 Mart 2020'de görülmüş ve 17 Mart 2020'de laboratuvar teyitli ilk ölüm açıklanmıştır. Ülkemizde ilk vaka tespitinin hemen ardından devletin tüm kurumlarında salgına yönelik önlemler alınmaya başlanmıştır. Salgının yayılmasını engellemek amacıyla Yüksek Öğretim Kurumu yükseköğretimin uzaktan yapılmasının uygun olacağını bildirmiş ve bu bağlamda eğitime uzaktan devam edilmesi yönünde karar alınarak 23 Mart 2020'de Yükseköğretim Kurumlarında eğitim dijital olarak uzaktan verilmeye başlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı yükseköğretim kurumunda da uzaktan eğitime hızlı bir geçiş yapılmış, eğitimin aksamaması için 30 Mart 2020 tarihiyle dersler uzaktan eğitim yöntemiyle verilmeye başlanmıştır. 2021-2022 öğretim döneminde pandeminin azalması, salgına yönelik alınan önlemlerin gevşetilmesiyle araştırmanın yapıldığı üniversitede yüz yüze öğretime geçilmiştir. Fakat bazı derslerin uzaktan yürütülmesi doğrultusunda karar alınmıştır. Bu araştırma ile Almanca öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik düşünceleri ortaya konması, bu şekilde eksiklik ya da aksaklıkların belirlenmesi ve daha kaliteli bir eğitimin verilmesi amaçlanmaktadır.

Uzaktan Eğitimin kesin bir başlangıç tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte köklerinin 3 asır öncesine dayandığı söylenebilir. Somut kaynaklara göre uzaktan eğitim ilk olarak 20 Mart 1728'de Boston Gazetesi'nde "Steno Dersleri" nin verileceğinin tebliğ edilmesiyle tanınmıştır. 1883 tarihinde de mektuplar kullanılarak uzaktan eğitimin yapılacağı ilan edilmiştir (Çoban 2013, 2). Mektupla uzaktan eğitim uygulamaları, kaynaklara göre İngiltere'de 1840 yılında Isaac Pitman tarafından İncil derslerinin verilmesiyle devam etmiştir (Nizam 2004, s. 9). Uzaktan eğitimin öncü ülkelerinden biri olan Almanya'da 1850'li yıllarda temeli atılan "Schulfernsehen", "Fern Universität" ve "Deutsche Institut Für Fernstudien" gibi uzaktan eğitim kurumları günümüze kadar gelmiştir. Fransa'da da ilk çalışmalar 1907 yılında başlamış ve 1939 yılında resmi olarak uzaktan eğitim merkezi kurulmuştur. Tüm dünyada ise uzaktan eğitim uygulamaları 1970'li yıllardan itibaren gelişen teknoloji ile önce uydu, daha sonra kablolu yayıncılıkla hız kazanmıştır (Akt: Kır 2014, ss. 80-81).

Uzaktan Eğitim ve Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitime Geçiş

Uzaktan eğitim ülkemizde 1923 ve 1960 yılları arasında kavramsal çerçevede tartışmadan öteye geçemese de 1970'li yıllardan sonra ortaöğretim düzeyde ilk girişimler başlamış (Serçemeli ve Kurnaz, 2020, 40) ve Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi'nin 1982'de yeniden yapılandırılmasıyla yükseköğretime taşınmıştır. Bu yıllardan sonra gerek orta gerekse yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitim sistemi hızlı bir şekilde ilerleme kaydetmiş (Bozkurt, 2017, 86) ve 2000 li yıllardan sonra teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte Anadolu Üniversitesi'nin yanı sıra Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi tarafından da açık öğretim faaliyetleri düzenlenmeye başlanmıştır (Gürer vd. 2016, s. 52).

Özellikle 2000'li yıllardan sonra günlük hayatımızı büyük ölçüde etkileyen teknolojik gelişmeler son zamanlarda eğitim hayatımızın da olmazsa olmaz parçası haline gelmiştir. Bilişim teknolojileri ve internet ağı, eğitim sistemi içerisinde önemli bir yer edinmiş çeşitli nedenlerden ötürü örgün eğitim imkânı bulamayan bireylere, uzaktan eğitimin yolunu açmıştır. Uşun (2006, s. 11), uzaktan eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde öğrenci ve öğreticinin farklı mekânlarda olduğu, taraflara yer, zaman ve mekân bakımından bireysellik, esneklik ve bağımsızlık imkânı sağlayan sistematik bir eğitim şekli olarak tanımlamıştır. Uzaktan eğitimde dersler eş zamanlı (senkron) ve eş zamansız (asenkron) olarak yürütülmektedir. Eş zamanlı uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretici sanal ortamda birbirleriyle canlı olarak iletişim kurabilir, anında soru sorup cevap alabilir ve karşılıklı fikir beyan edebilirler. Eş zamansız uzaktan eğitimde ise, öğrenciler öğretici ile aynı anda sanal ortamda bulunamazlar, öğreticinin yüklediği konu anlatımı içeren dosya ve video gibi ders materyallerine ulaşarak derslerini tamamlamaya çalışırlar.

Uzaktan eğitim her disiplin için geçerli olmasa da tanımından da anlaşılacağı üzere, bilgisayar ve internetin sayesinde öğrenciye örgün eğitimde verilmek istenilen eğitimi vermeyi amaçlamaktadır. Peki ama uzaktan eğitim gerçekten de örgün eğitim ile aynı kalitede hizmet sunabilir mi ya da daha kaliteli bir eğitim mi elde edilir? Tuncer ve Taşpınar 'ın (2008, s. 133) aktardığına göre, Russel 1928–1998 yılları arasında yürütülmüş olan örgün ve uzaktan eğitim ile ilgili toplam 355 araştırmayı incelemiş ve bu araştırmanın sonuçlarını "The No Significant Difference Phenomenon" adlı kitabında yayımlamıştır. Russel araştırma sonucuna göre öğrenme açısından her iki sistem arasında çok büyük bir fark olmadığına dikkat çekmiştir. Bu sonuçla doğru orantılı olarak çevrimiçi eğitim ile ilgili 1995–2003 yılları arasında yürütülen araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre teknoloji bazlı eğitim ile geleneksel eğitim arasında kayda değer bir farklılık bulunamamıştır.

Covid-19 döneminde küresel çapta çok hızlı bir şekilde örgün eğitimden sanal eğitime geçmek zorunda kalınmasıyla yukarıda bahsi geçen çalışmaların içinde bulunduğumuz dönemde yapılan çalışmalarla farklılık göstereceği göz önüne alınarak çalışmamıza daha çok pandemi döneminde Türkiye'de ve dünyada yapılan bilimsel araştırmaların ışık tutması uygun görülmüştür.

Jena (2020, ss. 77-81) makalesinde Hindistan'daki yüksek öğrenimde Covid-19'un çeşitli etkilerine yer vermiş, Hindistan'da yüksek öğrenimde eğitimin kaliteli bir şekilde devam ettirilmeye çalışıldığını; Covid-19'a karşı yüksek öğretim kurumlarının olumlu bir şekilde tepki verdiğini; eğitim ve öğretim yaklaşımlarında değişime yönelik büyük bir fırsat oluşturduğunu; geleneksel teknolojilerin (radyo, TV, sabit hatlı telefonlar) mobil ve web teknolojileri ile tek bir

platformda kombinasyonunun eğitime daha iyi erişilebilirlik ve esneklik katmış olduğunu ifade etmiştir.

Toquero (2020, 5) pandemi sürecini ele aldığı makalesinde kendi tecrübelerine, araştırma bulgularına, akademide yaptığı gözlemlere, Covid-19 yönergelerine ve ihtiyaç duyulan alternatif çözümlere yer vermiş, yüksek öğretimin nasıl etkilendiğini ve gelecekteki zorluklara nasıl yanıt verebileceğini açıklamaya çalışmıştır. Özellikle Filipinler’de eğitim kurumlarının pandemi sürecinde müfredattaki uygulamaları güçlendirmek ve geleneksel sınıfların ötesinde öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına daha duyarlı hale getirmek için planlama, uygulama ve değerlendirme sistemindeki zorlukları aşarak gelişen teknolojiyle eğitim sunma şeklinin geliştirilmesine çaba harcadığını ifade etmiştir. Araştırma, eğitim kurumlarına pandeminin eğitim sistemi üzerindeki etkisini yaygınlaştırmak ve belgelemek için çalışmalar üretmelerini önermektedir. Koçoğlu ve Tekdal (2020, s. 536) çalışmalarında pandemi sürecinde uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik alınması gereken önlemleri öğretmen görüşlerine dayanarak incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre katılımcılar uzaktan eğitim süreciyle ilgili önemli öneriler sunmuşlardır. Bu öneriler arasında yüz yüze canlı kurslar, teknoloji destekli eğitim, geliştirilmiş içerik öğretimi, eğitim bileşenleri arasındaki iletişim ve öğrenci motivasyonunu artıracak aktiviteler sıralanmıştır. Araştırmacılar sunulan bu bulguların gözden geçirilmesinin, öğrencilerin anlamlı öğrenme düzeylerini geliştirmeye katkı sağlayabileceğini ifade etmiştir.

Aristovnik ve arkadaşları (2020, ss. 2-24) 62 ülkede ve 30383 uzaktan eğitim öğrencisi üzerinde Covid-19 pandemisi sebebiyle karantınada çevrimiçi eğitimin küresel düzeyde hayatlarının çeşitli alanlarında nasıl bir etki yaptığını araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre üniversitelerin öğrencilere bu süreçte sundukları eğitimden ve gösterdikleri özveriden öğrencilerin büyük ölçüde memnun olduğunu fakat eksik bilgisayar becerilerin ve ağır iş yükünün (ödev, vs.) öğrencilerin öğrenme ortamlarında kendi gelişmiş performanslarını algılamalarını engellediğini göstermiştir. Çalışma, öğrencilerin gelecekteki mesleki kariyerleri ve çalışmalarını ile ilgili konularla endişe duydukları ve bu sebeple can sıkıntısı, kaygı ve hayal kırıklığı yaşadıklarını, pandeminin duygusal ve kişisel yaşamlarını büyük ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmada öğrencilerin üniversitelerinin rolünden memnuniyetini etkileyen temel faktörler de tanımlanmış ve ülkelerin eğitim politikalarının ve yükseköğretim kurumlarının bu faktörleri inceleyerek fayda sağlayabilecekleri de ifade edilmiştir.

Hebeci ve arkadaşları (2020, s. 267) Covid-19 süresince yapılan uzaktan eğitime yönelik 16 öğretici ve 20 öğrenci görüşünü içerik analizi ile incelemişlerdir ve araştırmaları sonucunda öğrenci ve öğretmenlerin hem olumlu hem olumsuz görüşlerinin olduğuna varmışlardır. Olumsuz görüş bildiren öğrencilerin asenkron eğitimden, karşılarında bir eğitimci olmamasından dolayı memnun kalmadıklarını, sorularına cevap bulamadıklarını, zaman ve dersin eksikliğini yaşadıklarını ifade ettikleri, derslerin hızlı anlatıldığı, okuldan uzak kaldıklarını belirttikleri; olumlu ifadelerde bulunan öğrencilerin evde eğitime devam edebildiklerini, birçok kaynağa da uzaktan eğitimde ulaşabildiklerini, derslerin kısa ve net olduğunu belirttikleri vurgulanmıştır. Olumlu görüş belirten öğretmenler, uzaktan eğitimin okul kadar faydalı olmasa da yine de faydalı olduğunu, öğrencilerin sınıf aktivitelerine katıldığını, bazı durumlarda başarıya ulaşıldığını başka seçenek olmadığı için uzaktan eğitimin çare olduğunu dile getirmişlerdir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise teknik problemlerin varlığından, altyapı eksikliğinden etkileşim azlığından ve öğrenciler arasında fırsat eşitliği olmamasından bahsetmişlerdir.

Jegade (2020, s. 211) çalışmasında, Covid-19 salgınının Nijerya'daki Federal Başkent Bölgesi'nde yüksek öğrenim gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin lisans öğrencilerinin algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Nijerya Federal Başkent Bölgesindeki tüm yüksek öğretim kurumlarında öğrenim gören 205878 öğrenciye ulaşılmış ve tabakalı rastgele örneklem seçimi ile iki yüksek kurumdan 200 lisans son sınıf öğrencisini araştırmanın örnekleme olarak seçmiştir. Katılımcıların tamamı (%100'ü) salgının yüksek öğretimdeki akademik takvimi, büyük bir çoğunluğu (%90.5'i) yüksek öğrenimde 2020 mali bütçesinin uygulanmasını etkilediğini ifade ederken, yine katılımcıların tamamına yakını (94.5'i) salgının yüksek öğrenim kurumlarındaki insan gücünün azaltılması ile ilişkili olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcıların hepsi yüksek öğretimde yer alacak olan konferansların Covid-19 yüzünden iptal edildiğini ve büyük bir çoğunluğu (%89'u) çevrimiçi derslerin gelecekte olabilecek salgın vs. gibi durumlarda alternatif ders öğrenim ve öğretim aracı olabileceği görüşünde bulunmuşlardır. Can (2020, s. 11) araştırmasında coronavirus salgınının ülkemizdeki açık öğretime ve uzaktan eğitime etkisini değerlendirmiş ve gelecekte olabilecek uygulamalar için öneriler sunmuştur. Araştırmaya göre pandemi süreciyle birlikte toplumda açık ve uzaktan eğitim hizmetlerinin önemi anlaşılmaya başlamıştır. Araştırma uzaktan eğitimde sadece niceliğin değil, aynı zamanda niteliğin de önemli olduğunu göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre coronavirus pandemisi, Türkiye'de açık ve uzaktan eğitimin güçlendirilmesi gereken kısımlarının olduğunu belirtmişlerdir. Sistemin öncelikle altyapısının geliştirilmesi, erişimin kolaylaştırılması, güvenlik boyutunun artırılması ve ayrıca içerik, tasarım, uygulama, kalite ve pedagojik bakımdan iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Mishra ve arkadaşları (2020, s. 1) makalelerinde Mizoram Üniversitesi tarafından benimsenen çevrimiçi öğretim ve öğrenme modlarını (Mizoram Üniversitesi öğrenme- yönetim sistemi, Google Classroom, Zoom, Cisco WebEx, Skype, Webinar, You tube, WhatsApp, Email vb.) ortaya koymuşlar ve bu bağlamda, Covid-19 salgını sırasında eğitimde çevrimiçi öğretim-öğrenmenin gerekli temellerini ele alarak, eğitim kurumlarının mevcut kaynakları, sanal sınıflar ve diğer önemli çevrimiçi ortamların yardımıyla örgün eğitimin çevrimiçi eğitime nasıl etkili bir şekilde dönüştürebileceğini araştırmayı amaçlamışlardır ve bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin çevrimiçi öğretim-öğrenme modlarına ilişkin algılarını nicel ve nitel yöntem kullanarak incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre üçüncü dünya ülkelerinin pandemi sırasında yetersiz teknik altyapıları ve kaynak eksiklikleri yüzünden özellikle de düşük ve orta gelirli ülkelerin zaten hâlihazırda finansman sıkıntısı çektikleri için birçok aksiliklere maruz kaldıkları ifade edilmiştir.

Adnan ve Anwar (2020, s. 47) araştırma makalelerinde Covid-19 sürecinde verilen uzaktan online eğitim hakkında Pakistanlı yüksek öğretim öğrencilerinin görüşlerini belirlemek için anketler yapmışlar ve çalışmalarında çevrimiçi öğrenmenin, öğrencilerin büyük çoğunluğunun teknik ve parasal sorunlar nedeniyle internete erişemediği Pakistan gibi gelişmemiş ülkelerde istenen sonuçları veremeyeceğini vurgulamışlardır. Çalışmalarının bulguları olarak, eğitimle yüz yüze etkileşim eksikliği, yanıt süresi ve geleneksel sınıf sosyalleşmesinin olmaması, yüksek öğretim öğrencileri tarafından vurgulanan konular arasında bulunmakta.

Crawford ve arkadaşları (2020, s. 9) Covid-19 salgınının küresel çapta yüksek öğretime olan etkisini 20 ülkede (Avustralya, Mısır, Çin, Almanya, Hong Kong, Hindistan, Endonezya, İtalya, Ürdün, Malezya, İrlanda Cumhuriyeti, Nijerya, Singapur, Kore Cumhuriyeti (Güney Kore), Güney Afrika, Güney Amerika (Şili ve Brezilya), Birleşik Krallık, Birleşik Arap Emirlikleri,

Amerika Birleşik Devletleri) araştırmışlar ve araştırmanın şeffaf olması için 172 kaynak kullanmışlardır. Bu kaynaklar arasında üniversitelerle doğrudan iletişim, yazılan makale ve raporlar, üniversite web sayfaları, CNN haber makaleleri, hükümetlerin basın bültenleri, öğrencilerin doğrudan e-postaları, öğrenci toplulukları bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ülkelerde kullanılan dijital kaynakların çok çeşitlilik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ülkelerden gelen geri dönütlerin birbirlerine kıyasla çeşitlilik göstermesi sebebiyle öğrencilerin teknolojik kullanımını kıyaslamak mümkün olmamıştır. Aynı ülke içinde bile bazı üniversitelerin sosyal mesafe (1.5 m) kuralına uyararak ve azaltılmış sosyal toplantılarla öğretimi sürdürdüğü bazılarının tamamıyla uzaktan eğitime geçtiği bildirilmiştir. Üniversitelerin akademik kaliteden ve müfredatlarından ödün vermeden dijital olarak desteklenebileceği bir gelecek için hareket etmeleri yönünde bir kabulün de olduğu makalenin sonuçları arasında yer almaktadır.

Görüldüğü gibi alan yazında yükseköğretimde pandemi sürecine yönelik yapılan birçok çalışma ile karşılaşmaktadır. Bu çalışmalardan çıkarımla uzaktan eğitim ile ilgili olumlu görülen hususlar olarak, TV, radio gibi geleneksel uzaktan eğitim ile web destekli yenilikçi uzaktan eğitimin birleşiminin eğitime yeni bir bakış açısı getirdiği söylenebilir. İncelenen araştırmalardan çıkarılan bir başka ortak sonuç, uzaktan eğitimin zamandan ve mekândan tasarruf sağlaması ve esnek bir eğitim hizmeti sunmasıdır.

Yukarıda bahsi geçen eserler incelendiğinde olumlu olarak görülen bu çıkarımların yanında, uzaktan eğitimde olumsuz olarak tanımlanan bazı hususlar da belirtilebilir. Öğrencilere yüz yüze etkileşimin olmadığı bir ortamda ağır iş yükü verilmesinin (ödev, rapor hazırlama vb.) onların performanslarını olumsuz yönde etkilediği ve bu durumun can sıkıntısı, kaygı ve moral bozukluğuna sebep olduğu, uzaktan eğitimde öğrencilerin sosyalleşme ve öğretmenlerle yüz yüze iletişim imkânı bulamamaları bu hususlar arasında ifade edilebilir. Uzaktan eğitimin altyapısının güçlendirilmesi, erişimin kolaylaştırılması, ayrıca daha kaliteli uzaktan eğitim için öğrenci ve öğretmen motivasyonunu yükselten etkinliklerin artırılması uzaktan eğitimde olması arzu edilen ortak konular olarak söylenebilir. Dünyada yapılan çalışmalarda dikkat çeken bir husus ise teknolojik olarak zaten geride olan 3. Dünya ülkelerinin eğitim sistemlerinin pandemiden olumsuz olarak etkilenmesidir.

Fakat bu çalışmalar detaylı incelendiğinde özellikle yabancı diller öğretimi bölümlerine özel olarak uygulanan bir anket söz konusu değildir. Hâlbuki yabancı dil eğitimi karşılıklı etkileşimin en çok söz konusu olduğu bilim dallarından biridir. Bu yüzden pandemi sürecinde bu eksikliğin nasıl telafi edildiği, öğrencilerin bu süreçten nasıl etkilendiği önemli konulardandır. Söz konusu çalışmanın bu sebeplerden ötürü literatürde bulunan bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1. YÖNTEM

Araştırmanın metot kısmında araştırmanın amacı, önemi, modeli, deney grubu, araştırma verilerinin nasıl toplandığı ve analiz sürecinden bahsedilmiştir. Araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı tarafından (Tarih: 20/10/2020, Toplantı Sayısı: 01, Karar No: 2020/29 ile) etik kurul onayı almıştır.

1.1. Araştırmanın amacı

Coronavirüs salgınının Türkiye’de Yükseköğretim üzerine yansımaları ve Almanca öğretmenliği lisans bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik memnuniyet algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın önemi

Alan yazında yükseköğretimde pandemi sürecine yönelik yapılan birçok çalışma ile karşılaşmaktadır. Fakat bu çalışmalar detaylı incelendiğinde özellikle yabancı diller öğretimi bölümlerine özel olarak uygulanan bir anket söz konusu değildir. Halbuki yabancı dil eğitimi bilindiği üzere karşılıklı etkileşimin en çok söz konusu olacağı bilim dallarından biridir ve pandemi sürecinde bu durumun nasıl telafi edildiği öğrencilerin bu süreçten nasıl etkilendiği önemli konulardan biridir. Bu sebeplerden ötürü çalışmanın literatürde bulunan bir boşluğu dolduracağı ve alan yazına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

1.3. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada, küresel düzeyde önemli etkilere neden olan coronavirus salgınının Türkiye’de Yükseköğretim üzerine yansımaları ve bu süreçte gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının Almanca öğretmenliği lisans bölümü öğrencilerinin gözünden değerlendirilmesine dayalı bir durum tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama araştırma yöntemi olarak uygulanmıştır.

1.4. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi bölümünde öğrenim gören 80 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 125 öğrenciye online anket yapılmış 91 öğrenciden geri dönüş alınmış ve anketler incelendiğinde 80 anket geçerli olarak araştırmanın verisini oluşturmuştur. Araştırmada Yüksek Öğretim Kurumu’nun uzaktan eğitim açıklamasının ardından iki hafta gibi çok kısa bir süre içerisinde çevrimiçi uzaktan eğitime geçiş yapıldığı için ve verilere erişilebilirliğin daha hızlı olabileceği düşüncesi ile bu üniversite seçilmiştir.

1.5. Veri toplama araçları ve süreci

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama araştırma yöntemi olarak uygulanmıştır. Ayrıca çalışmanın sonunda öğrencilere uzaktan eğitim ile ilgili ilave etmek istedikleri varsa yazılı olarak yazmaları da istenmiştir.

Anket Formu

Konu ile ilgili çalışmanın uygulanmasında Eygü ve Karaman (2013)’ın oluşturdukları “Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları” adlı anket kullanılmıştır. Anketin kullanılabilmesi için yazarlardan gerekli izin alınmıştır. Öğrencilere uygulanan anket formunda ilk bölümde demografik sorular yöneltilmiştir. Daha sonra Kişisel Memnuniyetler, Etkililik Memnuniyeti, Öğrenme Memnuniyeti, Program değerlendirilmesi, Teknoloji, Materyal, Değerlendirme ve Destek Hizmetleri bölümlerinden oluşan 5’li likert ölçekten oluşan maddelerin kendilerine uygun düşen ifade ile doldurulması istenmiştir.

1.6. Verilerin analizi

Anketlerden elde edilen veriler, RStudio analiz programı frekans ve yüzde gibi tanımlayıcı istatistikleri ile analiz edilmiştir. Öğrencilere yapılan anketin güvenilirliği için Cronbach Alfa Güvenilirlik Katsayısı kullanılmıştır. Anket Cronbach Alfa Güvenilirlik Katsayısı, 0,930 olarak bulunmuştur. Sosyal bilim araştırmalarında %70 ve üzeri olan güvenilirlik katsayısı, güvenilirlik düzeyinin geçerli olması için yeterlidir (Bayram 2017, s.194). Ayrıca anket sonunda öğrencilere eklemek istedikleri varsa yazmaları istenmiştir. Belirtilen görüşler içerik analizi

yapılarak değerlendirilmiştir. Öğrenci görüşlerindeki olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz görülen kısımlar yüzde ve frekans verilerek tablolaştırılmıştır.

2. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilere ait demografik bilgiler ve araştırma kapsamındaki diğer bulgulara ilişkin sonuçlar bu bölümde verilmektedir.

Tablo 1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Demografik Özellik		N	%
Cinsiyet	Bayan	70	87.5
	Erkek	10	12.5
	Toplam	80	100
Yaş	17-22	65	81.25
	23-28	14	17.5
	29-34	-	-
	35-40	1	1.25
	Toplam	80	100
Kendine ait bilgisayar var mı	Evet	74	92.5
	Hayır	6	7.5
	Toplam	80	100
Bilgisayar kullanım düzeyi	Temel Düzey	16	20
	Orta Düzey	58	72.5
	İleri Düzey	6	7.5
	Toplam	80	100
Öğrencinin aylık geliri	500 TL ve altı	19	23.75
	500 -1000 TL	29	36.25
	1000 -1500 TL	12	15
	1500 – 2000 TL	5	6.25
	2000 -2500 TL	3	3.75
	2500 TL ve üstü	12	15
	Toplam	80	100

Tablo 1 incelendiğinde; ankete katılanların çoğunun bayan olduğu görülmektedir (% 87.5). Öğrencilerin yaş grubu olarak birbirlerine çok yakın olduğu söylenebilir. Ayrıca Almanca

Öğretmenliği öğrencilerinin hemen hemen hepsinin (%92.5) kendine ait bilgisayarının olduğu ve çoğunluk olarak (%72.5) orta düzey bilgisayar kullanabilme yetisine sahip olduğu gözükmektedir. Öğrencilerin bireysel aylık gelirlerinin farklılık gösterdiği de tablo 1'den anlaşılmaktadır. Tabloda yer alan bilgiler, alan yazında yabancı dil alanında uzaktan eğitime yönelik yürütülmüş olan benzer çalışmalarla karşılaştırılacak olursa, araştırmanın yapıldığı üniversitede öğrencilerin kendilerine ait bilgisayarlarının olması oranı iyi bir düzeydedir (Bkz. Doğan vd. 2022, s. 771)

Kişisel Memnuniyetlere Ait Bulgular

Tablo 2. *Kişisel Memnuniyetlere Ait Bulgular*

İfadeler	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle
	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%
Uzaktan eğitim işlerimin yoğunluğundan dolayı benim için uygundur.	19	14	18	21	8
	23.75	17.50	22.5	26.25	10
Uzaktan eğitim yer esnekliği ve zaman tasarrufu sağlıyor.	7	18	11	25	19
	8.75	22.5	13.75	31.25	23.75
Evden eğitim alabilme rahatlığı sağlıyor.	5	11	15	33	16
	6.25	13.75	18.75	41.25	20
Uzaktan eğitimin bana uygun olduğunu düşünüyorum.	14	23	18	15	10
	17.5	28.75	22.5	18.75	12.5
Uzaktan eğitim ihtiyaç duyduğum eğitimler için uygun bir alternatiftir.	12	25	18	17	8
	15	31.25	22.5	21.25	10
Uzaktan eğitim düşük maliyet sağlıyor.	8	11	15	23	23
	10	13.75	18.75	28.75	28.75

Uzaktan eğitim ile ilgili kişisel memnuniyetlere ait bulgulara bakıldığında en dikkat çeken, öğrencilerin yarıdan fazlasının uzaktan eğitimin yer esnekliği ve zaman tasarrufu sağladığını (%31.25 katılıyorum, % 23.75 kesinlikle katılıyorum) ve yine yarıdan fazlasının evden eğitim olanağı sağladığını düşünmeleridir (%41.25 katılıyorum, % 20 kesinlikle katılıyorum). Öğrencilerin yarıdan fazlası uzaktan eğitimin düşük maliyet sağladığını belirtmiştir. Diğer maddelerin dağılımı incelendiğinde olumsuz yönde çok belirgin bir yüzde görülmemektedir. Bu durum, Türkiye'de yapılan diğer uzaktan eğitim memnuniyet araştırmaları ile karşılaştırıldığında benzer bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Hebecci ve arkadaşlarının (2020, s. 11) 20 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada da katılımcıların büyük bir kısmının uzaktan eğitimin zaman tasarrufu sağladığı sonucu ortaya çıkmıştır. Yılmaz ve Horzum (2005, s. 11) ise çalışmalarında uzaktan eğitimin zamandan ve mekândan tasarruf sağladığından bahsederek avantajlarını dile getirmiştir. Tüzün ve Yörük Toraman (2021, 823) ise üniversite öğrencilerine uyguladıkları ankette öğrencilerin uzaktan eğitimden memnun olmadıklarını, bu

durumun çeşitli fiziki ve üniversite kaynaklı faktörlerin yanında demografik ve psikolojik sorunlardan kaynaklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dünyada yapılan araştırmalara göz atıldığında ise gelişmemiş ülkelerde bu durumun dezavantaj olabileceği görülmektedir (Bkz: Adnan ve Anwar 2020, s. 47; Mishra vd. 2020, s. 1).

Etkililik Memnuniyetine Ait Bulgular

Tablo 3. Etkililik Memnuniyetine Ait Bulgular

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
Uzaktan eğitim geleneksel eğitimden etkilidir.	45	56.25	20	25	11	13.75
Uzaktan eğitim öğrenmenin kalıcı olmasını sağlamaktadır.	36	45	21	26.25	16	20
Uzaktan eğitim öğretmenimle sosyal ve dostça bir etkileşim içerisindeyim.	19	23.75	11	26.25	16	20
Uzaktan eğitim diğer öğrencilerle sosyal ve dostça bir etkileşim içerisindeyim	24	30	12	15	20	25
Uzaktan eğitimde öğretmenimle iletişimimde kendim gibi olabiliyorum ve gerçekte nasıl bir öğrenci olduğumu gösterebiliyorum.	24	30	16	20	17	21.25

Uzaktan eğitimin etkinliğinin tespitine yönelik ifadelerden oluşan bu kısımda dikkat çeken sonuçlar içinde öğrencilerin çoğunun (%56.25 kesinlikle katılmıyorum; %25 katılmıyorum) uzaktan eğitimi geleneksel eğitime kıyasla etkili görmemeleri, bir başka ifade ile geleneksel eğitimi tercih etmeleridir. Sadece 80 öğrenciden 4'ü uzaktan eğitimi geleneksel eğitime göre daha etkili bulduğunu belirtmiştir. 11 öğrenci ise her iki sistem arasında etkililik açısından kararsız kalmıştır. Öğrencilerin yarısından fazlası (%45 kesinlikle katılmıyorum; %26.25 katılmıyorum) uzaktan eğitim sisteminin kalıcı olduğu görüşüne katılmamaktadır. Ankete katılanların yarısı (%30 kesinlikle katılıyorum; %20 katılıyorum) uzaktan eğitim sisteminde kendim gibi olabiliyorum nasıl bir öğrenci olduğumu gösterebiliyorum ifadesini benimsemişlerdir. Bu kısımda bulunan ifadeler incelendiğinde her maddede kararsızım kısmını işaretleyen öğrenci sayısı da azımsanmayacak kadardır. Çalışmada ortaya çıkan uzaktan eğitime yönelik memnuniyet durumu literatürde yer alan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Keskin ve Özer Kaya (2020, 59) Covid- 19 döneminde web tabanlı olarak uzaktan eğitime devam eden lisans ve lisansüstü eğitim gören 652 yükseköğretim öğrencisine uzaktan eğitim dönemi ile ilgili anket uygulamış ve

geribildirimlerini analiz etmiştir. Yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin hem televizyon başında hem de sosyal medyada çok vakit geçirdiklerini ve geçirdikleri bu sürenin pandemi öncesine göre iki kat arttığını, öğrencilerin uzaktan eğitimin teorik bilgi üzerine katkısının 10 üzerinden 4.07; genel kültüre katkısını 3.46; mesleki uygulama becerilerine katkısını 2.48 değerlendirdiklerini ortaya çıkarmışlardır. Bulluk ve Eşitti (2020) ise Turizm lisans öğrencileri üzerinde yaptıkları ankette öğrencilerin genel olarak uzaktan eğitim öğrenme ortamındaki bileşenlerden memnun olduklarını fakat etkililik boyutunun anket içerisinde en düşük ikinci katılım olduğunu ifade etmişlerdir. Tüzün ve Yörük Toraman (2021) 'ın uyguladığı uzaktan eğitim memnuniyet anketinde ise uzaktan eğitimin geleneksel eğitim kadar etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Erfidan (2019) ise 1695 yükseköğretim öğrencisine uyguladığı ankette uzaktan eğitime yönelik orta düzey bir memnuniyet ve etkililik olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenme Memnuniyetine Ait Bulgular

Tablo 4. Öğrenme Memnuniyetine Ait Bulgular

İfadeler	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle
	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%
Uzaktan eğitim kişiler için iyi bir öğrenme fırsatı sunar.	19	17	30	7	7
	23.75	21.25	37.5	8.75	8.75
Uzaktan eğitim öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağlar.	15	22	14	18	11
	18.75	27.5	17.5	22.5	13.75
Uzaktan eğitim öğretim uygulamaları açısından öğrenciyi daha aktif hale getirir.	25	21	22	6	6
	31.25	26.25	27.5	7.5	7.5
Uzaktan eğitimde derslerin içeriğini öğrenme için yeterli buluyorum.	20	17	22	18	3
	25	21.25	27.5	22.5	3.75
Ders öğretmenim tarafından dinleniliyor ve soru çözümüne cevap alabiliyorum.	9	4	25	30	12
	11.25	5	31.25	37.5	15
Uzaktan eğitimde verilen dersi anladım ve öğrendim.	9	15	23	25	8
	11.25	18.75	28.75	31.25	10

Tablo 4 incelendiğinde dikkat çeken rakamlar arasında “Uzaktan eğitim kişiler için iyi bir öğrenme fırsatı sunar” ifadesinde öğrencilerin % 37.5’inin kararsız olması ve yarıya yakının % 23.75 kesinlikle katılmıyorum; % 21.25’inin katılmıyorum ifadesini belirtmeleridir. Öğrencilerin çoğu “uzaktan eğitim öğrencileri daha aktif hale getirir” ifadesine olumsuz yanıtla dönüt sağlamıştır. Yine bu kısımda dikkat çeken unsurlardan biri öğrencilerin yaklaşık üçte birinin 6 ifadede de kararsız olduklarını belirtmeleridir. Ankete katılanların yarıya yakını uzaktan eğitimde sunulan ders içeriklerinin öğrenme için yeterli olmadığı görüşündedir. Dikkat çeken rakamlardan bir diğeri de öğrencilerin yarıdan fazlasının her ne kadar uzaktan eğitim sisteminin öğrenmelerine sunduğu katkıdan memnun olmasalar da ders öğretim elemanı tarafından

dinlendiğini ve sorularına çözüm bulabildiğini ifade etmeleridir (%37.5 katılıyorum; %15 kesinlikle katılıyorum). Keskin ve Özer Kaya'nın (2020) yaptığı çalışmada sözkonusu çalışmayı destekler niteliktedir. Araştırmacıların belirttiğine göre, öğrencilerin %84 ü teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkin olmadığını, bununla birlikte kendi hızlarında öğrenmelerine olanak sağladığını (%60,7) fakat öğrendiklerini çok çabuk unuttuklarını (%74,6) belirtmişlerdir. Bulluk ve Eşitti (2020) ise üniversite öğrencilerine uyguladıkları ankete göre öğrencilerin genel olarak uzaktan eğitim öğrenme ortamındaki bileşenlerden memnun olduklarını, fakat iyileştirilmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Erfidan (2019) 'ın 20 kişiye nitel olarak uyguladığı memnuniyet anketinde ise uzaktan eğitimin ortak derslerin öğretiminde uygun olabileceği, fakat uzaktan eğitimde hem öğrenci hem öğretim elemanı tarafından tespit edilen eksikliklerin giderilmesinin gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Program Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Tablo 5. Program Değerlendirilmesine Ait Bulgular

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	N %	N %	N %	N %	N %
Uzaktan eğitim programının açılması benim için büyük bir fırsattı	19 23.75	13 16.25	26 32.5	13 16.25	9 11.25
Programdaki derslerin dönemlere dağılımı iyi yapılmıştı.	4 5	9 11.25	35 42.5	25 31.25	8 10
Bu programın mesleki açıdan iyi olduğunu düşünüyorum.	22 27.5	26 32.5	21 26.25	6 7.5	5 6.25
Dersler programın amacına uygundu.	2 0.25	10 12.5	26 32.5	34 42.5	8 10
Ders içerikleri programın amacına uygundu.	1 12.5	10 12.5	21 26.25	39 48.75	9 11.25
Program iyi bir şekilde tasarlanmıştı	6 7.5	17 21.25	27 33.75	23 28.75	7 8.75
Programdaki ders içerik çeşitleri (okuma, e-içerik, video vb.) yeterliydi.	7 8.75	21 26.25	24 30	17 21.25	11 13.75
Program lisansüstü eğitime hazırlayacak nitelikteydi.	19 23.75	30 37.5	22 27.5	7 8.75	2 2.5
Programda yer alan tüm dersler gerekliydi.	9 11.25	11 13.75	20 25	33 41.25	7 8.75

Program değerlendirmeleri bölümüne yönelik görüşler incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu derslerin ve ders içeriklerinin programın amacına uygun olduğu ve derslerin dönemlere iyi dağıtıldığı görüşünü belirtmişlerdir. Tablo 5'te diğer tablolarda görüldüğü gibi kararsızım ifadesini seçen öğrenci yüzdesi azımsanmayacak kadar fazladır. Bulgularda dikkat çeken bir diğer husus öğrencilerin çoğunun dersleri ve dağılımını uygun görmüş olmalarına rağmen lisansüstü eğitime hazırlayacak kadar nitelikli görmemeleridir (%23,75; %37,5).

Teknoloji Kısımına Ait Bulgular

Tablo 6. *Teknoloji Kısımına Ait Bulgular*

İfadeler	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle
	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılıyorum
	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%
Sisteme erişimde problemler yaşamadım.	48	18	8	2	4
	60	22.5	10	2.5	5
Öğrenme isteğimi azaltacak problemler yaşamadım.	39	20	7	10	4
	12.5	25	8.75	12.5	5
Sistem üzerinden ders içeriklerine rahatlıkla erişebildim.	10	14	20	24	12
	12.5	17.5	25	30	15
Sistemden kaynaklanan sorunlar zamanımı aldı.	9	1	9	18	43
	11.25	1.25	11.25	22.5	53.75

Teknoloji kısmına ait bulgular incelendiğinde öğrencilerin çoğunun (%60; %22.5) teknik sorunlarla karşılaştıkları bunun öğrenme isteklerini olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır (%39; % 20). Öğrenciler her ne kadar teknik sorunlarla karşılaşsalar da bu sorunların zamanlarını almadığı belirttikleri ifadeden anlaşılmaktadır (%22.5; %53.75). Uzaktan eğitimde teknik sorunların yaşanması benzer makalelerle karşılatırıldığında olağan bir durum olarak gözükmektedir (Bkz: Keskin ve Özer Kaya 2020, s. 59; Ekici 2003, ss. 48-49; Hebecci vd. 2020, s. 267; Karadağ ve Yücel 2022; Erfidan 2019; Tüzün ve Yörük Toraman 2021; Bulluk ve Eşitti 2020).

Materyal Kısımına Ait Bulgular**Tablo 7. Materyal Kısımına Ait Bulgular**

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum					
	N	%	N	%	N	%				
Okuma metinleri yeterince bilgilendiriciydi.	6	7.5	4	5	32	40	29	36.25	9	11.25
E-ders paketleri tek başıma öğrenmemi destekleyiciydi.	14	17.5	21	26.25	23	28.75	15	18.75	7	8.75
Ders kaynaklarında öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve davranışları içeren amaçlar belirtilmişti.	6	7.5	9	11.25	29	36.25	26	32.5	10	12.5
Ders kaynakları güncel bilgileri kapsamaktaydı.	5	6.25	6	7.5	15	18.75	42	52.5	12	15
Ders kaynaklarındaki konular birbirleriyle tutarlıydı.	2	2.5	2	2.5	21	26.25	41	51.25	14	17.5

Materyal kısmındaki sonuçlara bakıldığında genel olarak olumlu yönde bir eğilimin olduğu söylenebilmektedir. Öğrencilerin yarıya yakını (% 36.25; %11.25) uzaktan eğitimde kullanılan ders materyallerinin bilgilendirici olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü (% 32.5; %12.5) ders kaynaklarında, kendilerini geliştirecek bilgi, beceri ve davranışları içeren amaçlara yer verildiği görüşündedir. Öğrencilerin yarıdan fazlası ((% 52.5; % 15) ders kaynaklarının güncel olduğunu ifade ederken, tamamına yakını (%51.25 ve % 17.5) kaynaklardaki konuları birbirleriyle tutarlı bulmaktadırlar. Bu kısımda da diğer kısımlarda olduğu gibi “kararsızım” ifadesini veren öğrenci sayısı oldukça fazladır.

Değerlendirme Kısımına Ait Bulgular**Tablo 8. Değerlendirilmeye Ait Bulgular**

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum					
	N	%	N	%	N	%				
Sınavdaki sorular ders içerikleriyle tutarlıydı.	3	3.75	3	3.75	22	27.5	32	40	20	25
Final sınavları bilgi seviyemi değerlendirecek nitelikteydi	4	5	8	10	39	48.75	21	26.25	8	10
Programdaki sınavların güvenilir olduğunu düşünüyorum.	9	11.25	9	11.25	24	30	23	28.75	15	18.75

Öğrencilerin %65 i (%40 katılıyorum; %25 kesinlikle katılıyorum) sınavda sorulan soruların ders içerikleriyle tutarlı olduğunu ifade ederken, küçük bir bölümü (%3.75 kesinlikle katılmıyorum; % 3.75 katılmıyorum) aksi yönde cevap vermiştir. Dikkat çeken bir diğer husus yine bu bölümde öğrencilerin % 48.75'i "final sınavları seviyemi değerlendirecek nitelikteydi" ifadesine kararsızım derken, % 36.25'i olumlu yönde yanıt vermiş, % 22.50 ise olumsuz yanıtta bulunmuştur. %30 "kararsızım" ifadesinin yanında katılımcıların yarıya yakını sınavların güvenilir olduğu görüşündedir. Tüzün ve Yörük Toraman (2021) 'ın uyguladığı anket sonucu ise söz konusu çalışma ile tamamen farklı bir sonuç ortaya koymuştur. Araştırmacıların uyguladığı anket sonucuna göre öğrenciler online sınav uygulamalarında not adaletsizliği olduğu algısının oluştuğunu ifade etmişlerdir.

Destek Hizmetleri Kısımına Ait Bulgular

Tablo 9. Destek Hizmetleri Kısımına Ait Bulgular

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
Sisteme erişimde problem yaşadığımda teknik destek alabildim.	28	35	20	25	17	21.25
Derslerle ilgili problem yaşadığımda gerekli desteği alabildim.	20	25	13	16.25	23	28.75
Derslerle ilgili talep ve önerilerimi iletebildim.	14	17.5	13	16.25	18	22.5
Öğrenci işleriyle ilgili konularda (kayıt, öğrenci belgesi) yeterli destek alabildim.	23	28.75	11	13.75	23	28.75
Gerektiğinde derslerin öğretim üyeleriyle etkileşime geçebildim.	4	5	11	13.75	10	12.5
					33	41.25
					22	27.5

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin büyük bölümü (%60) teknik destek alamadığını ifade ederken, yarıya yakını da (%41.25) derslerle ilgili problem yaşandığında gerekli desteği alamadığını belirtmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%42.5) "öğrenci işleri ile ilgili konularda yeterli destek aldım" ifadesine olumsuz dönütte bulunmuştur. Öğrencilerin %43.75'i "derslerle ilgili talep ve önerilerini iletebildim" ifadesine olumlu dönütte bulunmuştur. Bu kısımda yer alan 5 ifadeden 3'ünde kararsızların oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı (%68.75) gerektiğinde derslerin öğretim üyeleriyle etkileşime geçebildiğini belirtmişlerdir. Bu durum diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında araştırmanın yapıldığı üniversitede uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının özverili bir şekilde davrandıklarını gösterebilmektedir. Keskin ve Özer Kaya (2020, s. 59)'nın yaptığı çalışmada öğrencilerin neredeyse yarısının öğretim elemanlarıyla kolayca iletişime geçemediklerini (%49,9) ifade etmeleri ve bir başka çalışmada, Ekici'nin (2003, ss. 48-49) öğrencilerin uzaktan eğitim sisteminde eğitimlerini kendi kendilerine devam ettirmek zorunda kaldıklarını, bu yüzden öğrenimde yalnız kaldıkları için etkileşim yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalabildiklerine değinmesi bu durumu desteklemektedir. Bulluk ve Eşitti (2020, s. 7) anket uygulaması yürüttükleri çalışmalarında da

yine benzer sonuca ulaşılmıştır. Katılımcıların en düşük ortalama ile katıldıkları memnuniyet anketi boyutu destek hizmetler olmuştur. Ayrıca çalışmada katılımcılar öğretim elemanları ile etkileşim eksikliğinin uzaktan eğitim takibini etkileyen en önemli sebep olarak görmüşlerdir.

Uzaktan Eğitime Dair Öğrencilerin Yazılı Olarak İfade Ettikleri Düşünceler

Anketin sonunda öğrencilere ankete ilave olarak söylemek istediğiniz düşünceleriniz varsa bunu yazınız şeklinde bir bölüm konulmuştur. 26 öğrenciden yazılı dönüt gelmiştir. Bu dönütler içerik analizi yapılarak incelenmiş ve aşağıdaki tabloda olumlu ve olumsuz dönütler şeklinde belirtilmiştir. 6 Öğrenci olumlu düşünceler dile getirirken, 10 Öğrenci olumsuz dönüt belirtmiştir. 10 Öğrencinin ifadesinde ise hem olumlu hem olumsuz ifadeler yer almaktadır.

Tablo 10. Yazılı olarak ifade edilen düşünceler

		N	%
Olumlu dönütler	Zaman tasarrufu/	4	15.38
	Derslerin tekrar izlenebilir olması	2	7.69
Olumsuz dönütler	Teknik Problemler	6	23.08
	Sınav değerlendirmeleri	2	7.69
	Sosyalleşme imkânı bulamama	2	7.69
Hem olumlu hem olumsuz ifadeler içeren dönütler	Zaman tasarrufu/ Teknik sorunlar	10	38.46
Toplam		26	100

Olumlu Dönütler

- Ben uzaktan eğitimi avantajlı buluyorum çünkü dersleri tekrar izleme şansımız var ve bu bana çok büyük fayda sağlıyor.

-Uzaktan eğitim, çalışan öğrenciler için çok iyi olduğunu öğrencilerin kaçırdıkları dersleri tekrar izleme fırsatı veriyor. Genel olarak değerlendirecek olsam "iyi" diyebilirim.

Olumsuz Dönütler

-Eğitim Psikoloji dersinde çok bağlantı sıkıntısı yaşıyorum. Bu durum belki o saat diliminde sistemde çok öğrenci olduğundan ya da hocanın internet bağlantısından kaynaklandığından olabilir. Dersi ben daha sonra akşam tekrar dinlemek zorunda kalıyorum. Diğer canlı dersler de bu kadar bağlantı sıkıntısı olmuyor.

-Derse bağlanmakta ve ders kayıtlarını izlemekte sorun yaşadım.

-Uzaktan eğitim, geleneksel eğitim kadar yararlı değil. Öğretmenlerimizle ve arkadaşlarımızla yüz yüze görüşmek çok daha yararlı. Ben çok büyük problem yaşamamam da internete, bilgisayara zor erişen arkadaşlarımız var. İlk öğrenim yılımızda çok arkadaşlık kuramadık. Birbirimizi yüz yüze göremedik. Sosyal olarak da bizi etkiledi.

-Uzaktan eğitim bu dönemde biz öğrencilere iyi oldu fakat yetersiz buluyorum daha iyisi olabilir.

-Ev ortamında dersi dinleyip takip etmekte zorlanıyorum ve bu durum maalesef öğrenmemi ve öğrenme isteğimi olumsuz etkiliyor.

-Uzaktan eğitim yüz yüze eğitimle kesinlikle kıyaslanamaz çünkü bilgi akışı rahat olmuyor. Sistem arızalanabiliyor ve dersten atıyor.

Hem olumlu hem olumsuz ifadeler içeren dönütler

- Ben çalıştığım için derslerde çok aktif bir öğrenci değilim. Online eğitim çalışmak zorunda olduğum için bir yandan iyi oluyor. Fakat zaten derslere zar zor katılıyorum çoğu zaman iş yerinde olduğum için katılamıyorum, katıldığım zamanlarda da sorun yaşıyor olmam beni üzüyor.

- Her ders için işaretlemiş olduğum yanıtlar geçerli değil. Bazı derslerden memnunken bazı derslerden hiç memnun değilim. Ama genel olarak uzaktan eğitimin bizim için ne kadar verimli olduğundan emin değilim. Okulda olsaydık çok daha iyi eğitim alabilirdik. Umarım 2. dönemimizde okulda oluruz ve daha verimli bir eğitim alırız.

- Uzaktan eğitimin zaman zaman zorlayıcı tarafları olduğunu düşünüyorum. İyileştirilmesi sonucunda daha iyi sonuçlar elde edilebilir.

- Uzaktan eğitimin birçok yönden iyi olduğunu düşünsem de sistemden dolayı çok zorlandım. Derslerin süreleri çok azdı ve konu yoğunluğu bazen yüz yüze olan eğitimden bile fazlaydı bu gibi nedenler benim dersten kopmama sebep oldu. Bu olumsuz nedenler daha aza indirgenirse uzaktan eğitimin gayet faydalı ve yüz yüze eğitimden daha tercih edilir olabileceğini düşünüyorum.

- Uzaktan eğitim sisteminde bir eksiklik gördüğümü düşünmüyorum, ancak elbette zaman zaman bazı teknik sorunlarla dersin verimi kaçabiliyor. Ben sıkıntının sistemin işleyiş şekline hala hâkim olunamamasından kaynaklı olduğunu düşünüyorum fakat bahsettiğim sorun da birçok öğretmenimiz için geçerli değil, birçok öğretmenimiz bence sistemi gayet iyi kullanıyor. Yani bence sistemde bir hata yok, ama sistemi kullanmada ne yazık ki bazı pürüzler var.

Araştırma bulgularına göre genel olarak, öğrencilerin yüz yüze eğitimi daha çok benimsedikleri söylenebilmektedir. Literatürde yer alan üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri de araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir (Hebecci vd. 2020 s. 267; Karadağ ve Yücel 2022; Erfidan 2019; Tüzün ve Yörük Toraman 2021, ss. 840-845; Bulluk ve Eşitti 2020, s. 7). Ayrıca, Doğan vd. (2022) içinde Almanca Öğretmenliği bölümünün öğrencilerinin de bulunduğu çalışmalarında yabancı dil hazırlık sınıflarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının düşük düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmamızda daha önce hiç karşılaşılmamış şekilde tüm dünyayı etkisine alan Covid-19 salgını sebebiyle yaklaşık 2 yıldır uygulanan ve bazı ortak derslerde hala uygulanmaya devam edilen uzaktan eğitim ile ilgili Alman Dili Eğitimi öğretmen adaylarının görüşleri alınmış uzaktan eğitim yönteminin artı ve eksileri bu sayede tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın genelinde Almanca öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitimden memnun olsalar da dersleri yüz yüze işlemeyi tercih ettiklerini, ders öğretim elemanlarıyla yüz yüze eğitimde daha iyi bilgi alışverişi sağladıklarını aktardıkları görülmektedir. Bu durum literatürde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında benzer sonuçlar arasına girmektedir (Doğan, vd. 2022, s. 771; Keskin & Özer Kaya 2020, s. 59; Ekici 2003, ss. 48-49; Hebecci vd. 2020, s. 267; Karadağ & Yücel 2022; Erfidan 2019; Tüzün & Yörük Toraman 2021; Bulluk & Eşitti 2020;

Karatepe, vd. 2020). Araştırmada öğrencilerin en çok dile getirdikleri problem teknik sorunlardır. Araştırmanın yapıldığı üniversite Pandemi başlangıcında senkron olarak eğitime en hızlı şekilde kaldığı yerden devam eden üniversiteler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Salgın döneminin öğrencileri eğitimlerinden alıkoymaması için bu kadar kısa zamanda senkron eğitime geçmek beraberinde teknik sorunları da getirmiştir. Teknik sorunlar, internet bağlantısının kalitesinin kötü olması gerek öğretim elemanlarından gerekse öğrencilerden başlangıçta sistemi kullanmada zorluk yaşamaları, yaşanan teknik problemler arasında en ön sıralardadır. Literatürde yapılan benzer çalışmalar teknik sorunların hemen hemen uzaktan eğitime pandemi ile hızlı bir geçiş yapan neredeyse tüm üniversitelerde mevcuttur (Aristovnik vd. 2020, ss. 2-24; Doğan vd. 2022, s. 771; Keskin & Özer Kaya 2020, s. 59; Ekici 2003, ss. 48-49; Hebeci vd. 2020, s. 267; Karadağ & Yücel 2022; Erfidan 2019; Tüzün ve Yörük Toraman 2021, s. 841; Bulluk & Eşitti 2020, s. 7). Bu sorunların giderilmesi için dönem içerisinde sistemi kullanma vidoaları çekilse de sistemin daha anlaşılabilir ve kullanışlı hale getirilmesi öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin daha çok benimsenmesini sağlayabilir. Bu öngörüğü anketin teknoloji memnuniyeti kısmına bakacak olursak öğrencilerin zamanla teknik sorunları zamanlarını etkilemeyecek şekilde çözebildikleri ifadesinden de anlayabiliriz.

Ankette ifade edildiği üzere öğrencilerin çoğunluğu uzaktan eğitimi etkililik bakımından geleneksel eğitimle bir tutmamakta, geleneksel eğitimi çok daha etkili görmektedirler. Araştırmada yer alan dikkat çeken sonuçlardan bir diğeri öğrencilerin yüz yüze eğitimde olduğu kadar olmasa da ders öğretim elemanı ile iletişime geçmekte çok zorlanmadıklarını, rahatlıkla öğretim elemanlarına ulaşabildiklerini ifade etmeleridir. Bu durum literatürle karşılaştırıldığında çarpıcı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Bkz: Keskin & Özer Kaya 2020 s. 59; Ekici 2003, ss. 48-49; Eşitti 2020, s. 7). Katılımcıların büyük bir kısmı ders içerikleri ve program konusunda genel olarak memnun olduklarını ifade etseler de gördükleri dersleri kendilerini lisansüstü eğitime hazırlayacak kadar etkin bulmamaktadırlar. Uzaktan eğitimin zaman, mekân ve yer tasarrufu sağladığı da anket sonuçlarında görülmektedir.

Sınav değerlendirilmesi ve teknik destek alma konuları öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyet anketine göre en memnun kalmadığı bölümler arasında olduğu söylenebilir. Alman Dili Eğitimi 2020 Bahar döneminde sınavlar ödev şeklinde gerçekleştirilirken, üniversite tarafından geliştirilen ve iyileştirilen uzaktan eğitim sistemi ile 2020-2021 Güz dönemi öğrenciler uzaktan eğitimde çoklu değerlendirmeye (çevrimiçi sınavlar, ödevler, performanslar vs.) tabi tutulmuşlardır. Belki de hayatlarında ilk defa çevrimiçi sınava giren öğrencilerin alışık olmadıkları bir şekilde sınava girmeleri uzaktan eğitimdeki değerlendirilme sisteminden memnun kalmamalarına yol açmış olabilmektedir. Öğrencilerin çoğunun teknik destek almada zorluk çektiklerini ifade etmeleri uzaktan eğitimde iyileştirilmesi gereken durumlardan biridir. Bu konuda üniversite teknik altyapısını iyileştirme yönünde adımlar atabilir, öğrencilere cevap vermesi için teknik eleman sayısını artırabilir.

Araştırmamızın sonuçları arasında en dikkat çeken unsur, anketi oluşturan her bölümde kararsız öğrencilerin fazlalığıdır. Aşağı yukarı ankete katılanların üçte birlik kısmı 9 bölümden oluşan memnuniyet anketinde ne olumlu ne olumsuz yönde görüş bildirmiştir. Bu sonuç bir taraftan uzaktan eğitimdeki teknik aksaklıkların çözülmesi durumunda ve uzaktan eğitimle ilgili iyileştirme çalışmalarının olması durumunda kararsız öğrencilerin uzaktan eğitimi benimseyebileceği ve uzaktan eğitimden memnun olabileceğini göstermektedir. Ayrıca olumsuz görüş bildirenler açısından da veriler incelendiğinde teknik sorunların öğrencinin ders

motivasyonunu düşürdüğü, öğreticilerin performansından memnun kalan öğrencilerin memnuniyetsizliğinin kullanılan sistemden kaynaklı olduğu ve teknik altyapı ile yazılımların geliştirilmesi ile memnuniyetsizlik bildirenlerin de uzaktan eğitimi benimseyebileceği sonucuna varılabilir. Bu tür uzaktan eğitim memnuniyet anketleri yabancı diller eğitimi veren diğer üniversitelerde de yürütülürse ve ortak sorunlar tespit edilirse sorunların üstesinden gelmede ve eğitim sisteminin iyileştirilmesinde ortak adımlar atılabilir.

KAYNAKÇA

- Adnan, M., Anwar, K. (2020). Online learning amid the Covid-19 pandemic: Students' perspectives. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology*, 2(1). <https://doi.org/10.33902/JPSP.2020261309>
- Aristovnik, A. Kerži, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N., & Umek L. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on life of higher education students. *A Global Perspective, Sustainability*, 12. <https://doi.org/10.3390/su12208438>
- Bayram, N. (2017). *Sosyal bilimlerde SPSS ile veri analizi*. Ezgi Kitabevi.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Buluk, B., & Eşitti, B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitimin turizm lisans öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285-298.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (COVID-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları. *Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd*, 6(2), 11-53. <http://dergipark.org.tr/pub/auad/issue/55662/761354>
- Crawford, J., Henderson, K. B., Rudolph, J., Malkawi, B., Glowatz, M., Burton, R., Magni, P., & A. Lam, S. (2020). COVID-19: 20 countries' higher education intra-period digital pedagogy responses. *Journal of Applied Learning & Teaching*. 3(1). <https://doi.org/10.37074/jalt.2020.3.1.7>
- Çoban, Serhat (2013). Uzaktan ve teknoloji destekli eğitimin gelişimi. XVI. *Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı*.
- Doğan, M., Koç, N., & Saraç, M. (2022). Yabancı dil hazırlık sınıfı öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 765-781. <https://dergipark.org.tr/en/pub/rumelide/issue/68614/1074059>
- Ekici, G. (2003). Uzaktan eğitim ortamlarının seçiminde öğrencilerin öğrenme stillerinin önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 48-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7812/102532>

- Erfidan, A. (2019). Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri: Balıkesir Üniversitesi örneği. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Eygü H., & Karaman, S. (2013). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/19375/205547>
- Gürer, M., Tekinarslan, E., & Yavuzalp, N., (2016). Çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 47-78.
- Hebecci, M. T., Bertiz, Y., & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the coronavirus (COVID-19) pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 267-282. <https://doi.org/10.46328/ijtes.v4i4.113>
- Jegede, D., (2020). Perception of undergraduate students on the impact of COVID-19 pandemic on higher institutions development in federal capital territory Abuja. *Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities*, 2(II).
- Jena, P. K. (2020). Impact of COVID-19 on higher education in India. *International Journal of Advanced Education and Research*, 5(3).
- Karadağ, E. & Yucel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2). <https://doi.org/10.2399/yod.20.730688>
- Karatepe, F., Küçükgençay, N., & Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1262-1274.
- Keskin, M., Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi*, 5(2), 59-67.
- Kırık, M.A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 21, 73-94. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/206441>
- Koçoğlu, E., & Tekdal D. (2020). Analysis of distance education activities conducted during COVID-19 pandemic. *Educational Research and Reviews* 15(9), 536-543. <https://doi.org/10.5897/ERR2020.4033>
- Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open*. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100012>
- Nizam, F. (2004). Eğitim-öğretimde kitle iletişim araçlarının kullanım olanakları ve avantajları. *KATÜ Akademik Bilişim*, 1-17.
- Serçemeli, M., & Kurnaz, E. (2020). COVID-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası*

Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi, 4(1), 40-53.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/utsobilder/issue/55152/741358>

Taşpınar, M., & Tuncer, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, X (1), 123-144.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6134/82261>

Toquero, C. M. (2020). Challenges and opportunities for higher education amid the COVID-19 pandemic: The Philippine context. *Pedagogical Research*, 5(4).
<https://doi.org/10.29333/pr/7947>

Türkiye Bilimler Akademisi. (2020). *Türkiye Bilimler Akademisi COVID-19 Pandemi Değerlendirme Raporu*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 34.

Tüzün, F., & Yörük Toraman, N. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitim memnuniyetini etkileyen faktörler. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 822-845.

Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Yayın Dağıtım.

Yılmaz, K., & Horzum, B. M. (2005). Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversite. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 103- 121.